

Ганна Захарівна Козлова — дослідниця фауни ссавців Середнього Придніпров'я другої половини ХХ ст.

Максим Гаврилюк

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (Черкаси)
e-mail: gavrilyuk.m@gmail.com, orcid: 0000-0001-5729-8184

GAVRILYUK, M. Hanna Zakharivna Kozlova, a researcher of the mammal fauna of the Middle Dnipro Region of the late XX century. — Hanna Kozlova (19.08.1925–01.04.2009) was a Ukrainian mammalogist. She was born in Poltava Oblast, Ukraine. She graduated from the Leningrad State Pedagogical University in 1950. She worked as teacher in Cherkasy Pedagogical Institute during 1960–1990. Candidate of Biological Sciences (1975). Her main research interests were the fauna and ecology of mammals in the Middle Dnipro Region, particularly the ecology and distribution of shrews. Here thesis was devoted to the fauna and ecology of insectivores of this region. She authored more than forty scientific publications, mainly conference proceedings.

Біографічні дані

Народилася 19 серпня 1925 року в с. Сарі на Полтавщині (нині Миргородський р-н). Батько був працівником у сільському господарстві, в 1942 році загинув у Другій Світовій війні. Закінчила школу в 1942 р. у Новомиколаївському районі Сталінській обл. (нині — Запорізький р-н Запорізької обл.). Протягом 1942–1943 рр. працювала у радгоспі. У 1943 р. поступила до Сталінського педінституту (нині — Донецький національний університет імені Василя Стуса), де навчалася протягом року.

Ганна Захарівна Козлова — одна з ключових постатей у розвитку теріологічних досліджень у Черкасах, учениця С. Л. Самарського, завідувача кафедри зоології Черкаського педінституту в 1966–1977 роках. Для написання даної публікації використано матеріали особової справи Г. З. Козлової, що зберігаються в архіві Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, та спогади викладачів цього закладу.

Рис. 1. Козлова Ганна Захарівна. Фото з особової справи, бл. 1960 р. (фактично з початку роботи в Черкаському педінституті). Реставровано І. Загороднюком.

У 1944 році переїхала до м. Ленінград (нині — Санкт-Петербург), де в 1947 р. поступила на біологічний факультет Ленінградського державного педінституту ім. О. І. Герцена (нині — Російський державний педагогічний університет ім. О. І. Герцена), де навчалася за спеціальністю «вчитель біології та хімії»; закінчила навчання 1950 року. Чоловік (Микола Лаврентійович) був інвалідом II Світової війни, в ним виховала двох дітей — дочку Ірину (1951 р.н.) та сина Володимира (1959 р.н.).

Після завершення навчання в Ленінградському педінституті повернулася до України, на Черкашину, де працювала вчителем у школі: протягом 1952–1953 рр. — у м. Золотоноша, у 1953–1960 рр. — у м. Черкаси. У вересні 1960 р. перейшла працювати на посаду асистента кафедри зоології Черкаського державного педагогічного інституту ім. 300-річчя возз'єднання України з Росією (нині — Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького). У 1976 р., тобто через 16 років, завершила і захистила кандидатську дисертацію. Протягом 1979–1990 рр. працювала на посаді старшого викладача; викладала курс генетики з основами селекції.

Вийшла на пенсію в 1990 р. та невдовзі після цього переїхала до своєї доньки до м. Санкт-Петербург, де й провела решту життя. Пішла з життя 01.04.2009 у Санкт-Петербурзі; того ж року прах перевезено до м. Черкаси та поховано на міському цвинтарі.

Ключові наукові доробки

Ганна Захарівна — фахівець по фауністиці й екології комахоїдних. Основні дослідження проводила в Черкаському Придніпров'ї. Вивчала особливості поширення землерийок у Подніпров'ї (Козлова & Самарський 1969), екологію рясоніжок лісостепу (Козлова *et al.* 1982), живлення мідиць (Самарський & Козлова 1982). Спільно з С. Л. Самарським робила зоогеографічний аналіз теріофауни Середнього Подніпров'я, що доповідала на VI Всесоюзній зоогеографічній конференції (Самарський & Козлова 1975).

Кандидатську дисертацію присвятила темі «Фауна та екологія комахоїдних ссавців Середнього Придніпров'я та їх господарське значення» і захистила її в Дніпропетровському державному університеті 23 січня 1975 р. Керівником дослідження був завідувач кафедри зоології Черкаського педагогічного інституту С. Л. Самарський (про нього тут: Гаврилюк *et al.* 2015).

У ході виконання багаторічних наукових досліджень Ганна Захарівна зібрала цінну краніологічну колекцію комахоїдних ссавців. Більша частина її зберігалася у неї вдома та її подальша доля нам невідома. Окремі збори зберігаються на кафедрі, однак ця частина колекції не має етикеток.

Загалом дослідниця є авторкою понад 40 наукових публікацій, переважно у формі тез доповідей на конференціях та невеликих статей у збірниках матеріалів конференцій. Більшість із них присвячені основній її науковій темі — вивченню фауни й екології ссавців Середнього Придніпров'я, а також

проблемам екологічного виховання, що робилося у продовження її педагогічних практик і зобов'язань.

Захоплення, чесноти, відзнаки

У ЧДПІ Ганна Захарівна читала лекції з генетики з основами селекції, охорони природи та проводила лабораторні заняття із зоології хребетних; керувала польовою і педагогічною практикою. Здійснювала значну методичну роботу, з огляду на специфіку вишу і потреби розвитку засад екологічного виховання молоді загалом і майбутніх вчителів зокрема.

Серед відзнак Ганни Захарівни, відмічених в її особовій справі — мала подяки Черкаського педагогічного інституту.

Література

- Гаврилюк, М. Н., І. С. Митяй, В. І. Стригунов. 2015. Самарський Сергій Левкович (1915–1998) — до сторіччя від дня народження. *Вісник Черкаського університету. Серія Біологічні науки.* № 19: 3–8.
- Козлова, А. З., С. Л. Самарський. 1969. Особенности размещения землероек в условиях долины Среднего Днепра. *Изучение ресурсов наземных позвоночных фауны Украины.* Материалы республиканского координационного совещания по проблеме «Биологические основы освоения, преобразования и охраны животного мира» (29–31.01.1969). Наукова думка, Київ, 49–50.
- Козлова, А. З. 1974. *Фауна и экология насекомыхных млекопитающих и их хозяйственное значение.* Автореф. дис. ... канд. биол. наук. [Черкасы], 1–24.
- Козлова, А. З., С. Л. Самарський 1982. Питание обыкновенной бурозубки в условиях Среднего Приднепровья. *Тезисы докладов III Съезда Всесоюзного териологического общества. Том 1.* Москва, 219–220.
- Козлова, А. З., С. Л. Самарський, В. А. Панченко. 1982. К экологии кунтур центральной лесостепи УССР. *Млекопитающие СССР. Тезисы докладов III Съезда Всесоюзного териологического общества. Том 1.* Москва, 220–221.
- Самарський, С. Л., А. З. Козлова. 1975. К зоогеографическому анализу териофауны Среднего Днепра. *Актуальные вопросы зоогеографии: VI Всесоюзного зоогеографической конференция: тезисы докладов.* Штинца, Кишинев, 199–200.

ГАВРИЛЮК, М. Ганна Захарівна Козлова — дослідниця фауни ссавців Середнього Придніпров'я другої половини ХХ ст. — Козлова Г. М. (19.08.1925–01.04.2009) — український теріолог. Народилася у Полтавській області. У 1950 р. закінчила Ленінградський державний педагогічний інститут ім. О. І. Герцена. Протягом 1960–1990 рр. працювала викладачем Черкаського педагогічного інституту. Кандидат біологічних наук (1975). Коло наукових інтересів — фауна й екологія ссавців Середнього Придніпров'я, з переважною увагою до екології та поширення землерийок. Дисертаційне дослідження присвячено комахоїдним ссавцям цього регіону. Має понад 40 наукових публікацій, переважно у формі тез доповідей на конференціях.